

Určované strany $s_{3,4}$ a $s_{4,5}$

δ_z	5,327 49	$\cotg \frac{\delta_z}{2}$	23,885 3
$\delta_{3,4}$	3,910 02	$\sin \delta_{3,4}$	0,061 380
α	126,452 3		
$\delta_{3,4} + \alpha$	130,362 3	$\sin (\delta_{3,4} + \alpha)$	0,888 408
$\delta_{4,5}$	4,303 78	$\sin \delta_{4,5}$	0,067 552
β	74,795 3		
$\delta_{4,5} + \beta$	79,099 1	$\sin (\delta_{4,5} + \beta)$	0,946 588
$s_{3,4}$		345,713 m	
$s_{4,5}$		334,698 m	

Stredné chyby paralaktických uhlov na pomocnú základnicu sú:

$$\begin{aligned} m_{\delta_{3,4}} &= \pm 3,0^{\circ\circ} & m_{\delta_{4,5}} &= \pm 2,6^{\circ\circ} \\ M_{\delta_{3,4}} &= \pm 0,7^{\circ\circ} & M_{\delta_{4,5}} &= \pm 0,6^{\circ\circ} \end{aligned}$$

Stredná chyba priemeru pozorovaných paralaktických uhlov na základnicovú latu, daná hodnotou $M_{\delta_z} = \pm 0,8^{\circ\circ}$, určuje strednú chybu m_z v určení pomocnej základnice z . Jej dĺžková hodnota je $m_z = \pm 0,000 36$ m. Stredné chyby v určení dĺžok strán $s_{3,4}$ a $s_{4,5}$ majú hodnoty:

$$\begin{aligned} m_{s_{3,4}} &= \pm 7,1 \text{ mm} \\ m_{s_{4,5}} &= \pm 6,7 \text{ mm} \end{aligned}$$

I pre všetky ostatné typy paralaktických článkov je výpočet dĺžok strán jednoduchý a prehľadný a ich jednotlivé číselné výpočty netreba osobitne uvádzať.

33. REDUKCIA DĹŽOK

Určovanie dĺžok paralaktickou metódou má výhodu v tom, že určená dĺžka je vodorovná a netreba ju redukovať do vodorovnej roviny. Pre výpočty sa však nepoužijú akékoľvek vodorovné dĺžky, ale dĺžky redukované na nulový horizont a okrem toho opravené o hodnoty skreslenia z použitej projekcie pri zobrazení. V opačnom

případe by boli súradnice polygónových bodov vzhľadom na jednotnú sieť trigonometrických bodov určené nespoľahlivo. Odchýlky O_y a O_x by tiež nedávali obraz o kvalite merania a presnosti polygónových ťahov.

Preto k nameraným dĺžkam treba zaviesť opravy (korekcie). Opravu z nadmorskej výšky K_I vypočítame podľa vzorca

$$K_I = -\frac{h}{r} s \quad (220)$$

pričom h je nadmorská výška redukovanej dĺžky s a $r = 6381$ je polomer zemského telesa v km.

Ak do vzorca zavedieme h a s v metroch a r v km, výsledná hodnota opravy K_I bude v milimetroch. Aby hodnota opravy K_I bola určená so strednou chybou ± 1 mm, treba zaviesť i nadmorskú výšku s určitou presnosťou dh . Úpravou tejto rovnice dostaneme

$$dK_I = \frac{s}{r} dh \quad (221)$$

a stanovíme potrebnú presnosť určenia nadmorskej výšky pre výpočet opravy K_I . Hodnota $r = 6381$ km je dostatočne presná. V tabuľke 31 sú hodnoty dh pre rôzne dĺžky a pre prípad, aby chyba v nadmorskej výške nezapríčinila väčšiu chybu ako ± 1 mm.

Tabuľka 31

Presnosť určenia nadmorskej výšky dh pre výpočet opravy K_I

s v m	300	400	500	600	700	800	900	1000
dh v m	21	16	13	10	9	8	7	6

Uvedme ešte číselný príklad pre výpočet opravy K_I , keď $s = 345,70$ m a $h = 280$ m:

$$K_I = \frac{280}{6381} \cdot 345,70 = -15,2 \text{ mm}$$

Znamienko opravy je vždy záporné. Pre výpočet opravy možno zostrojiť nomogram.

Redukcia dĺžok zo skreslenia použitej projekcie K_{II} sa vypočíta podľa vzorca

$$K_{II} = -s \frac{m_1 + 4m_0 + m_2}{6} \quad (222)$$

pričom s je dĺžka strany, m_1 a m_2 sú dĺžkové skreslenia zobrazení rovnobežiek prechádzajúcich koncovými bodmi meranej dĺžky a m_0 je dĺžkové skreslenie rovnobežky prechádzajúcej cez jej stred. Pre praktické použitie by bolo treba pri každej dĺžke počítať m_1 , m_2 a m_0 podľa vzťahov uvedených napr. v „Návode A“ a výpočet korekcie by sa stal zdĺhavým. Pri číselných výpočtoch sa s výhodou použije diagram (obr. 71) dĺžkových opráv,¹⁾ ktorý udáva opravu K_{II} pre 100 m meranej dĺžky a rôzne projekčné rovnobežky.

V diagrame sú klady listov špeciálnej mapy 1 : 75 000 i klady triangulačných listov, ktoré slúžia na orientáciu a správnejšie určenie projekčnej rovnobežky s príslušnou opravou pre našu meranú dĺžku. Pre určenie opravy K_{II} bude treba určiť, kde leží meraná dĺžka, zistiť príslušnú opravu pre 100 m v mm a vynásobiť ju hektometrami meranej dĺžky. Napr. dĺžka 345,70 m bola meraná v území, ktorým prechádza zobrazená rovnobežka s opravou -10 mm pre 100 m. Oprava K_{II} pre meranú dĺžku bude $3,457 \cdot (-10) = -34,6$ mm. Znamienko opravy je udané pri každej rovnobežke a môže byť kladné i záporné.

Výsledná výpočtová hodnota redukovanej dĺžky bude:

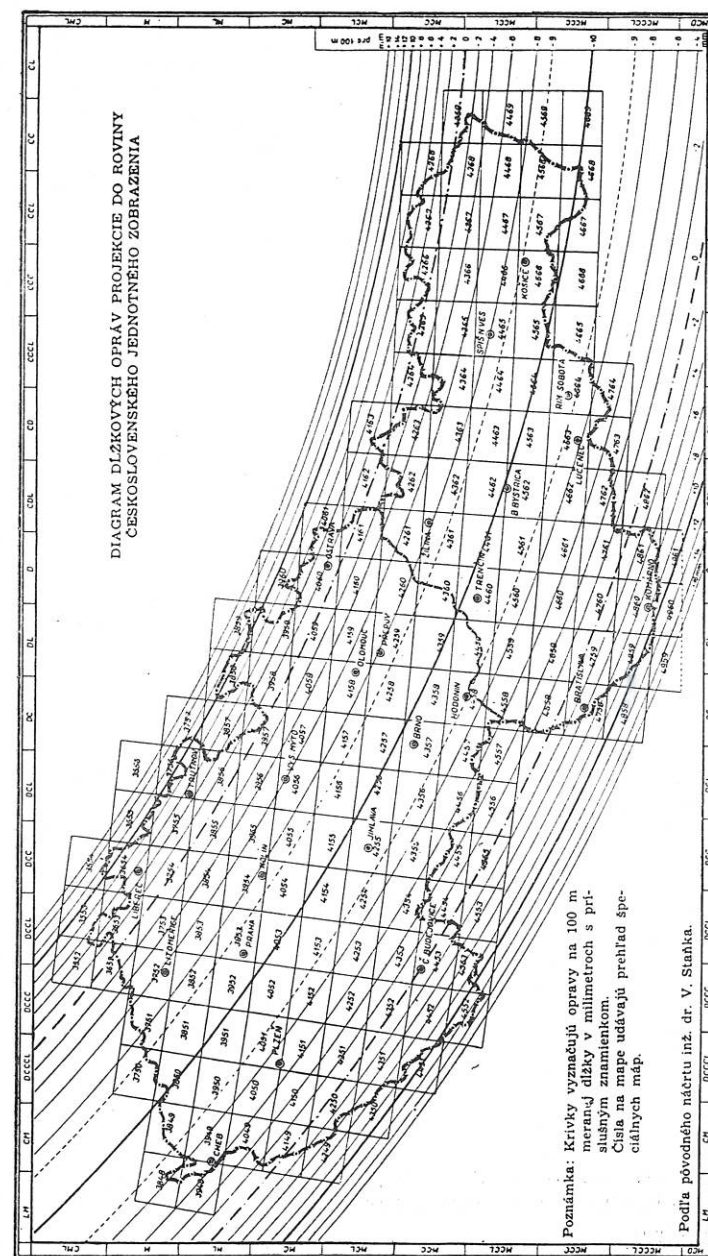
s	345,713 m
$-K_I$	$-0,0152$
$-K_{II}$	$-0,0346$
s_{red}	345,663 m

Z uvedeného vyplýva, že opravy K_I a K_{II} nadobúdajú značné hodnoty, ktoré vysoko prekračujú napr. stredné chyby m_s v určení dĺžok, a preto ich musíme vždy brať do úvahy.

34. VÝPOČET SÚRADNÍC POLYGÓNOVÝCH BODOV

Polygónové ťahy pripájame podľa možnosti na viac trigonometrických bodov. Pripojovacie smery sú pochybené nielen o chyby

¹⁾ Diagram prevzatý z článku STANĚK V.—ŠINDELÁŘ K., Redukce měřených délek. Zeměměřický obzor 1945, str. 33 n.

Poznámka: Krivky vyznačujú opravy na 100 m meranej dĺžky v milimetroch s príslušným znamienkom. Čísla na mape udávajú prechlad špeciálnych máp.

Podľa pôvodného náčrtu inž. dr. V. Staňka.

Obr. 71. Diagram dĺžkových opráv